

Цикличан и отуда повремено и кризни развој у правцу слободне тржишне економије – а то значи и капитализма – њему и припада. Покушај ослобађања од повремених криза, пада економског раста или рецесија, овде је већ постојао. Звао се комунизам. Веровало се да ће централно планирање одстранити ове непријатне пропратне појаве капитализма. Знамо да се то није догодило, односно, требало би да то знамо. Они који су имали ту срећу да не живе у комунизму, не би требало да упадају у исте илузије и да понављају фаталне грешке као наши преци пре много деценија. То што се после дугих година изванредно успешног економског раста у целом свету сада збива на финансијским тржиштима, није неуобичајено.

После година раста мора законито доћи до пада. Замисао да се то може спречити глобалним управљањем светском економијом, а то значи нововременим централним планирањем, апсолутно је погрешна.

Изневерили су регулатори: До садашње кризе није дошло ни због недовољне државне регулације тржишта, нити због недовољно ефективне потражње (зато што је држава пропустила да је на одговарајући начин допуњује). Напротив, криза је последица прекомерних државних интервенција, неодговорног повећавања државних трошкова и рђаве регулације финансијског тржишта. Амерички и европски регулатори су интервенцијама водили финансијске институције у ризичне активности на нерегулисаним тржиштима и у покривање ризика посредством компликованих финансијских продуката и техника. Они су ти који су ризиковали, који су изневерили. И сада би требало да лече болест коју су изазвали?

А за њима долазе политичари. Било коју кризу, финансијску или нефинансијску, неодговорни политичари увек злоупотребљавају за огромну екстензију државних интервенција у економији. Страх грађана их у томе подржава, и они дају политичарима бланко чек.

То се догодило у ери велике депресије тридесетих, поновило се приликом потреса у току Другог светског рата, претња је ту – и данас.

Изјаве председника Саркозија и канцеларке Меркелове представљају у том смислу велику опомену. Одушевљење, са којим су финансијске потресе европски политичари искористили да би напустили мастрихтске критеријуме (које уопште не браним, јер сматрам да нису довољно строги), а отуда и разбијање баријера које су барем у одређеној мери ограничавале неодговорно повећавање државних трошкова, а тиме и раста државног дуга, представља лош сигнал.

Јавља се претња – да ће европско банкарство – по цену неизмерних трошкова пореских обвезника – бити претворено у грану која има карактер такорећи јавног сервиса, чији је сувласник држава, која тај сервис гарантује и централно регулише. То би била трагична грешка.

Тражити паралеле садашње ситуације с бретонвудским системом установљеним при крају Другог светског рата, сасвим је погрешно. Данас није реч о обнављању света који је разорио рат нити о одбрани слободног света од комунистичке опасности.

Ни у ком случају није реч о трагању за стабилним режимом курсева (ев. о стварању услова за могуће функционисање фиксних курсева валута), нити о осигуравању довољног мноштва светске ликвидности, када одједном не би било довољно долара. На крају бретонвудовске ере поврх свега се родила идеја о вештачком новцу, под именом ППЦ – посебна права црпљења.

Али ова идеја је данас потпуно напуштена, исто као што је напуштен систем фиксних курсева, који се дефинитивно распао на почетку седамдесетих двадесетог века. Иницијатори данашњих мера централизоване регулације праве се као да бретоновудовски систем постоји и као да је само потребно да му се удахне нова снага.

Бретонвуд је мртав!

Али то није цела истина. Систем је крахирао, био је оправдано напуштен, али је за собом оставио две институције – Међународни монетарни фонд и Светску банку, с којима нико не зна шта да ради.

Вихово постојање сасвим сигурно није доказ да бретонвудовски систем и даље траје. Ове институције ваља као преживеле укинати, а не тражити за њих нову и сумњиву улогу.

Уместо изворног бретоновудовског система данас постоји систем који нико није прогласио, али који је тихо прихваћен и еволутивно настао (ја га називам системом, наши љубитељи регулације крсте га као не-систем), у којем кинеска и друге азијске владе вештачки одржавају чврсти (у суштини потцењени) курс својих валута у односу на долар, да би тако потпомогле своју извозничку конкурентску способност. Заједно с картелом

извозника нафте азијске земље створиле су вишак новца, који се затим прелива на финансијска тржишта. За сасвим „безбедну луку“ за овај новац било је сматрано, нарочито, тржиште САД, које имају велики трговински дефицит и где постоји растућа тенденција америчке владе и америчких домаћинстава да се живи на кредит, што је до сада ова финансијска поплава из иностранства омогућавала. Финансијске институције САД и осталих земаља имале су у прошлости на располагању далеко више извора него што су их могле продуктивно искористити. Настојање да се за ове изворе пронађу нови путеви вредновања представља један од корена финансијске кризе.

Настојимо да обновимо поверење у банкарски и финансијски систем и не трудимо се да стварамо нове, вештачке међународне и курсне системе који се још више супротстављају нормалном функционисању тржишта него што је то до сада случај. Останимо примарно на националној равни и настојмо да средимо домаћу економију (у том контексту ваља истаћи да су наша економија и њен финансијски систем у реду). Укинемо лабаву монетарну и фискалну политику многих земаља, укинемо лабаву регулацију која је гора од никакве регулације, останимо код самосталне монетарне политике која – како то ми видимо – нас, чешку економију и чешки банкарски и финансијски систем за сада прилично поуздано штити.

Неће бити „новог капитализма“. Покушаји глобалног управљања могу све само да искомпликују. Већа регулација света финансија од оне какву познајемо, није потребна. Финансије и банкарство већ спадају међу најрегулисаније гране и многе њихове невоље изазване су управо регулисањима.

Француски председник је рекао да ова криза не значи крај капитализма. У томе је потпуно у праву, али требало би да зна да његови предлози и мере представљају велики допринос крају капитализма.

Ти предлози не воде у некакав “нови капитализам”, како је то прошлог четвртка прошле седмице назвао у Бриселу. Напротив – реч је о повратку „старом социјализму“. Са веома сличним исходом.

(Аутор је председник Чешке Републике, професор Високе економске школе Карловог универзитета у Прагу и дугогодишњи банкар)

Превео са чешког Александар Илић